

Raamattutyö Tansaniassa

RAPORTTI VUODESTA 2022

Njamwezinkielinen Raamattu

KUUSI KIRJAA TARKISTETTU

Asunkielinen Raamattu

KUUSI KIRJAA TARKISTETTU

Fipankielinen Raamattu

VANHAN TESTAMENTIN
RAAKAKÄÄNNÖKSEN LAATIMINEN
ON ALOITETTU

Njihankielinen Raamattu

VANHAN TESTAMENTIN
RAAKAKÄÄNNÖKSEN LAATIMINEN
ON ALOITETTU

PIPLiA.voimasanoja

YLEISTÄ TANSANIASTA

Tansanian yhdistynyt tasavalta on noin 58,5 miljoonan asukkaan valtio Itä-Afrikassa. Idässä Tansania rajoittuu Intian valtamereseen.

Tansanian väestöstä lukutaitoisia on keskimäärin 77,9 prosenttia. Miesten lukutaitoisuus on korkeammalla tasolla kuin naisten. Koulukielinä ovat swahili ja englanti, ylemmillä asteilla pääosin englanti. Yleensä kielivähemmistöjen keskuudessa lukutaidottomuus on suurempaa kuin valtakielen puhujien parissa.

RAAMATUNKÄÄNNÖSTYÖ VÄHEMMISTÖKIELILLE

Perustiedot: Useaan kieliryhmään kuuluvat kirkot ovat pyytäneet Tansanian Pipliaseuralta uusia raamatunkäännöksiä. Näihin kieliryhmiin kuuluvat asun, njamwezin, fipan ja njihan puhujat.

Aiemmin asun, njamwezin ja njihan kielille käännetyt Uudet testamentit on julkaistu 1950- ja 1960- luvuilla ja ovat kieleltään vanhentuneita. Fipan kielelle vuonna 1988 julkaistussa Uudessa testamentissa on puolestaan vaikutteita useasta alueella puhuttavasta kielestä, ja kieliyhteisö on siksi pyytänyt siitä korjatun version.

Suomen Pipliaseura tukee käännöstyötä kaikissa näissä hankkeissa. Käännöstyön asiantuntija Chris Pekka Wilde toimii kääntäjien kouluttajana ja käännösten konsulttina eli lopullisena tarkastajana.

Käännöstyön edetessä tavoitteena on tuottaa myös alkeislukutaitomateriaalia heikkolukutaitoisille, jotka haluavat oppia lukemaan omakielistä Raamattuaan. Uusi raamatunkäännös tukee lukutaitoa, sekä vähemmistökielten ja kulttuurien kehittymistä ja säilymistä.

Raamatunkäännöstyön työmenetelmä: Pipliaseurojen raamatunkäännöstyötä tekevät paikalliset kielenpuhujat, jotka puhuvat kieltä äidinkielenään. Suomen Pipliaseura tekee Yhtyneiden Raamattuseurojen verkostossa käännöstyön konsultointia, arvioi osaltaan hankkeita sekä tukee niitä taloudellisesti. Käännöstyössä noudatetaan menetelmää, jossa kääntäminen jaetaan neljään peräkkäiseen vaiheeseen.

1. Kääntäjä laatii tekstistä raakakäännöksen
2. Tämän jälkeen kääntäjän kollegat tarkistavat raakakäännöksen sisällön ja kieliasun. Näin varmistetaan, että käännöksen kieli vastaa sovittuja käytänteitä ja normeja.

PIPLiA. voimasanoja

3. Seuraavaksi kielenhuollettua käännöstä testataan valikoidun kommentointiryhmän avulla. Testauksen avulla pyritään varmistamaan, että tavallinen lukija ymmärtää käännöksen.

4. Kun testauksen yhteydessä havaitut ongelmat on korjattu, käännöskonsultti tarkistaa käännöksen Raamatun alkukielistä tekstiä vastaan, jolloin korjataan mahdolliset ongelmat tai puutteet. Tämän jälkeen voidaan käännöksen katsoa olevan valmis.

Lopuksi käännös siirtyy kirkkojen käsiteltäväksi ja hyväksytään niissä käyttöön.

NJAMWEZINKIELINEN RAAMATUNKÄÄNNÖSHANKE

Tansaniassa on arviolta 1,5 miljoonaa njamwezinkielistä puhujaa. Väestö asuu maan keskilännessä, Taboran läänin Mbozin piirikunnassa Victoria- ja Rukwa-järvien välisellä alueella.

Njamwezit ovat uskonnoltaan kristittyjä, muslimeja tai luonnonuskonnon harjoittajia. Perinteisten uskontojen tapoja on osin sekoittunut niin kristinuskoon kuin islamiinkin.

Lukutaitoisuuden aste njamwezintuhujien parissa vaihtelee ollen keskimäärin 59 %. Yleensä nuoret ovat lukutaitoisempia kuin vanhempi väki, miehet enemmän kuin naiset.

Luettavaa materiaalia ja kirjoja njamwezintuhujien kielellä ei ole paljon saatavissa vuonna 1951 julkaistua Uutta testamenttia ja vuonna 1961 julkaistua katekismusta lukuun ottamatta. Njamwezi on kuitenkin elinvoimainen ja laajasti käytetty kieli.

Tavoite: Tavoitteena on kääntää ensimmäinen njamwezinkielinen koko Raamattu. Vanhan testamentin käännöstyö on kokonaan uusi, Uuden testamentin osalta tehdään tarkistuskäännös.

Uusi raamatunkäännös tulee palvelemaan kaikkia kirkkoja. Kirkkojen johtajat toivovat käännöksen palvelevan kirkkojen kasvua ja kristinuskon syvempää ymmärrystä. Tavoitteena on julkaista njamwezinkielinen Raamattu vuoteen 2030 mennessä.

Hankkeen eteneminen: Vanhan testamentin historiallisten kirjojen vedostaminen (yllä mainittu vaihe 1) ja tarkistaminen (vaiheet 2–3) on jatkunut.

Käännöstyön asiantuntija Chris Pekka Wilde on työskennellyt kääntäjien kanssa niin etänä kuin paikan päällä. Koulutuksessa on edelleen kiinnitetty huomiota käännösperiaatteisiin ja Paratext-ohjelman käyttöön. Huhtikuussa

pidettiin viikon mittainen työpaja Mooseksen kirjojen kääntämisestä. Kääntäjät ovat myös osallistuneet useisiin UBS:n järjestämiin kääntäjäkoulutuksiin, niin etänä kuin myös paikan päällä Nairobissa.

Kuusi kirjaa on ja tarkistettu loppuun (vaihe 4). Käännöstekstien tilanne vuoden 2022 lopussa oli seuraavanlainen:

Vaihe 1: 1. Mooses, 2. Mooses, 4. Mooses ja 5. Mooses

Vaihe 2:

Vaihe 3: 2. Samuel, 2. Aikakirja, 2. Kuninkaat

Vaihe 4: Ruut, Joosua, 1. Samuel, 1. Kuninkaat, 1. Aikakirja ja Joonas

Koronapandemian ajan haasteiden päätyttyä työ on jatkunut hyvin. Tansanian Pipliaseuran nykyinen hankekoordinaattori on myös hoitanut tehtäviään hyvin, mikä edesauttaa positiivisesti työn etenemiseen.

Vaikutukset: Kirkot ja yksityiset kristityt odottavat innolla ajanmukaista, omakielistä raamatunkäännöstä. Kääntäjä pastori **Elack Kadubula** kertoo omankielisen käännöksen merkityksestä hänelle itselleen:

”Äitini kuoltua vuonna 1981 perin hänen njamwezinkielisen Uuden testamenttinsa. Tämä kirja on suurin aarteeni. Se myös motivoi minua kääntämään Raamattu omalle kielelleni.”

ASUNKIELINEN RAAMATUNKÄÄNNÖSHANKE

Asun puhujia on noin 530 000. Asuväestö asuu Pohjois-Tansaniassa Kilimanjaron läänin Mwangin ja Samen piirikunnissa.

Asut ovat uskonnoltaan kristittyjä, muslimeja tai luonnonuskonnon harjoittajia. Perinteisten uskontojen tapoja on osin sekoittunut kristinuskoon kuin islamiinkin.

Lukutaitoisuuden aste asunpuhujien parissa vaihtelee ollen keskimäärin 92 %. Yleensä nuoret ovat lukutaitoisempia kuin vanhempi väki, miehet enemmän kuin naiset.

Tavoite: Tavoitteena on kääntää ensimmäinen asunkielinen koko Raamattu. Asunkielinen Uusi testamentti valmistui vuonna 1954 ja siitä on otettu uusintapainokset 1967 ja 1972. Tämä Uuden testamentin tekstin osalta tehdään tarkistuskäännös. Vanhan testamentin käännöstyö on kokonaan uusi.

Uusi raamatunkäännös tulee palvelemaan ennen kaikkea luterilaista, katolista ja adventtikirkkoa sekä joukko pienempiä seurakuntia. Kirkkojen johtajat

PIPLiA. voimasanoja

toivovat käännöksen palvelevan kirkkojen kasvua ja kristinuskon syvempää ymmärrystä. Tavoitteena on julkaista asunkielinen Raamattu vuoteen 2030 mennessä.

Hankkeen eteneminen: Vanhan testamentin historiallisten kirjojen vedostaminen (yllä mainittu vaihe 1) ja tarkistaminen (vaiheet 2–3) on jatkunut.

Käännöstyön asiantuntija Chris Pekka Wilde on työskennellyt kääntäjien kanssa niin etänä kuin paikan päällä. Koulutuksessa on edelleen kiinnitetty huomiota käännösperiaatteisiin ja Paratext-ohjelman käyttöön. Huhtikuussa pidettiin viikon mittainen työpaja Mooseksen kirjojen kääntämisestä. Kääntäjät ovat myös osallistuneet useisiin UBS:n järjestämiin kääntäjäkoulutuksiin, niin etänä kuin myös paikan päällä Nairobissa.

Kuusi kirjaa on ja tarkistettu loppuun (vaihe 4). Käännöstekstien tilanne vuoden 2022 lopussa oli seuraavanlainen:

Vaihe 1: 2. Kuninkaat, 1. Mooses, 2. Mooses, 4. Mooses ja 5. Mooses

Vaihe 2: 2. Samuel, 2. Aikakirja, Ester

Vaihe 3:

Vaihe 4: Ruut, Joosua, 1. Samuel, 1. Kuninkaat, 1. Aikakirja ja Joonas

Koronapandemian haasteiden päätyttyä työ on jatkunut hyvin. Yhteistyö Tansanian Pipliaseuran kanssa on sujunut jouhevasti.

Vaikutukset: Kirkkojen johtajat ovat toivoneet jo kauan ajanmukaista asunkielistä raamatunkäännöstä. Pohjois-Tansaniassa käytetään laajasti myös valtakieltä swahilia, mutta kirkoissa sen rinnalla käytetään asua. Kaikki eivät ymmärrä swahilia riittävästi, jotta Raamatun sanoma ja merkitykset avautuisivat sillä.

Asukääntäjä, Paren evankelisluterilaisen hiippakunnan eläköitynyt pastori **Joas Elias Mpinda** kommentoi raamatunkäännöstyötä:

”Olemme kääntäneet jo useita kirjoja. Toivomme, että olemme tehneet hyvää työtä. Toivomme, että kun testaamme käännöstä, ihmiset tulevat pitämään siitä, sillä nyt se on heidän omalla kielellään.”

FIPANKIELINEN RAAMATUNKÄÄNNÖSHANKE

Tansaniassa fipan kieltä puhuu noin 700 000 ihmistä. Kansanryhmä asuu Etelä-Tansaniassa Rukwan läänin Sumbawangan ja Nkasin piirikunnissa, jotka sijaitsevat Tanganjika ja Rukwa-järvien välisellä alueella.

PIPLiA. voimasanoja

Fipat ovat uskonnoltaan kristittyjä, muslimeja tai luonnonuskonnon harjoittajia.

Lukutaitoisuuden aste fipanpuhujien parissa vaihtelee ollen keskimäärin 70 %. Yleensä nuoret ovat lukutaitoisempia kuin vanhempi väki, miehet enemmän kuin naiset.

Tavoite: Tavoitteena on kääntää ensimmäinen fipankielinen koko Raamattu. Vuonna 1988 julkaistun Uuden testamentin teksti korjataan uuteen julkaisuun. Vanhan testamentin käännöstyö on kokonaan uusi. Tämän lisäksi käännetään myös katolisen kirkon hyväksymät deuterokanoniset kirjat.

Uusi raamatunkäännös tulee palvelemaan ennen kaikkea roomalaiskatolista, herrnhutilaista ja luterilaista kirkkoa sekä joukko pienempiä seurakuntia. Kirkkojen johtajat toivovat käännöksen palvelevan kirkkojen kasvua ja kristinuskon syvempää ymmärrystä. Tavoitteena on julkaista fipankielinen Raamattu vuoteen 2034 mennessä.

Hankkeen eteneminen: Vuonna 2020 hanketta valmisteltiin kirkkojen ja kyläyhteisöjen johtajien tapaamisella. Valintatyöpaja, jossa valittiin käännöstyöryhmän kääntäjät, pidettiin vasta lokakuussa 2021. Varsinainen käännöstyö alkoi vuoden 2022 alusta, jolloin kääntäjille järjestettiin työtila Sumbawangan kaupungista ja hankittiin tietokoneet ja muut tekniset välineet.

Haasteita: Kääntäjät tarvitsevat aikaa oppia tietokonetaitoja ja Paratext-ohjelman käyttöä. Erittäin huonojen internet-yhteyksien vuoksi etäkoulutus on ollut mahdotonta. Tansanian Pipliaseuran hankekoordinaattorin, Leah Kiloba on kuitenkin ollut säännöllisesti yhteydessä kääntäjiin. Käännöstyön asiantuntija Chris Pekka Wilde ja Tansanian Pipliaseuran hankekoordinaattorin, Leah Kiloba, pitivät lähiopetusta Dodomassa maaliskuussa ja Sumbawangassa marraskuussa.

Käännöstekstien tilanne vuoden 2022 lopussa oli seuraavanlainen:

Vaihe 1: Ruut, 1. Samuel, 1. Aikakirja, 2. Aikakirja, Joonas (valmiit);
Joosua, Tuomarit, 2. Samuel, 1. Kuninkaat, 2. Kuninkaat (kesken)

Vaihe 2: Aloitettu (ei tarkempaa tietoa)

Vaikutukset: Fipan kielen puhujat pitävät omakielistä Raamattua tärkeänä koko kansan kannalta. Kääntäjä **Judith Emmanuel** kertoo:

”Tämä työ on itselleni ja fipan kielen puhujille tärkeää, koska saamme Raamatun omalle äidinkielellemme. Tätä tullaan lukemaan myös tulevien sukupolvien aikana.”

NJIHANKIELINEN RAAMATUNKÄÄNNÖSHANKE

Tansaniassa njihan kieltä puhuu noin 280 000 ihmistä. Njiha-väestö asuu Etelä-Tansaniassa Mbeyan läänin Mbozin piirikunnassa Rukwa-järven kaakkoispuolella.

Njihat ovat uskonnoltaan kristittyjä, muslimeja tai luonnonuskonnon harjoittajia.

Lukutaitoisuuden aste njihanpuhujien parissa vaihtelee ollen keskimäärin 81 %. Yleensä nuoret ovat lukutaitoisempia kuin vanhempi väki, miehet enemmän kuin naiset.

Tavoite: Tavoitteena on kääntää ensimmäinen njihankielinen koko Raamattu. Njihankielinen Uusi testamentti valmistui vuonna 1965. Tämä Uuden testamentin teksti ajanmukaistetaan uuteen julkaisuun. Vanhan testamentin käännöstyö on kokonaan uusi.

Uusi raamatunkäännös tulee palvelemaan ennen kaikkea herrnhutilaista, roomalaiskatolista, luterilaista kirkkoa, helluntaiseurakuntia sekä joukko pienempiä seurakuntia. Kirkkojen johtajat toivovat käännöksen palvelevan kirkkojen kasvua ja kristinuskon syvempää ymmärrystä. Tavoitteena on julkaista njihankielinen Raamattu vuoteen 2032 mennessä.

Hankkeen eteneminen: Vuonna 2020 hanketta valmisteltiin kirkkojen ja kyläyhteisöjen johtajien tapaamisella. Valintatyöpaja, jossa valittiin käännöstyöryhmän kääntäjät, pidettiin vasta lokakuussa 2021. Varsinainen käännöstyö alkoi vuoden 2022 alusta, jolloin kääntäjille järjestettiin työtila Vwawaan kylästä ja hankittiin tietokoneet ja muut tekniset välineet.

Haasteita: Kääntäjät tarvitsevat aikaa oppia tietokonetaitoja ja Paratext-ohjelman käyttöä. Erittäin huonojen internet-yhteyksien vuoksi etäkoulutus on ollut mahdotonta. Tansanian Pipliaseuran hankekoordinaattorin, Leah Kiloba on kuitenkin ollut säännöllisesti yhteydessä kääntäjiin. Käännöstyön asiantuntija Chris Pekka Wilde ja Tansanian Pipliaseuran hankekoordinaattorin, Leah Kiloba, pitivät lähiopetusta Dodomassa maaliskuussa ja Mlowossa marraskuussa.

Käännöstekstien tilanne vuoden 2022 lopussa oli seuraavanlainen:

Vaihe 1: Ruut, 1. Samuel, Joona (valmiit); Joosua, Tuomarit, 2. Samuel, 1. Kuninkaat, 1. Aikakirja (kesken)

Vaihe 2: Aloitettu (ei tarkempaa tietoa)

Vaikutukset: Kirkkojen johtajat ovat toivoneet jo kauan ajanmukaista njihankielistä raamatunkäännöstä. Vwawan herrnhutilaisseurakunnan pastori, **Justus Sinkonde** kommentoi äidinkielen käännöksen merkitystä näin:

”Olen iloinen siitä, että saan kääntää Raamattua omalle äidinkielelleni. Toivon, että tämä tulee olemaan siunauksena monille ihmisille. On paljon ihmisiä, jotka tulevat iloitsemaan tästä käännöksestä Malawissa, Sambiassa ja omissa kotimaassani Tansaniassa.”